

Бојан М. ЈОВИЋ*
Институт за књижевност и уметност
Београд

Оригинални научни рад
Примљен: 27. 11. 2024.
Прихваћен: 27. 2. 2025.

О „НАШЕМ” И „ТУЋЕМ”: ЈЕДНА ПОЛЕМИКА КОЈА НИЈЕ ЖЕЛЕЛА ДА ОСТАНЕ КОД КУЋЕ

У раду се разматра полемика коју су током 1983. године на страницама *Књижевне речи*, часописа за књижевност, уметност, културу и друштвена питања, поводом језичких и других питања водили чланови Института за књижевност и уметност у Београду, Драгиша Витошевић и Светлана Слапшак. Описује се предисторија расправе, садржана у различитим ставовима према проблематици присуства „страних” примеса у изворном ткиву српско(хрватско)г језика, исказаним током саветовања „Актуелна питања наше језичке културе” и објављеним у истоименом зборнику, и њено преношење на странице часописа годину дана касније.

Кључне речи: туђице, језичка политика, полемика, Драгиша Витошевић, Светлана Слапшак, Коста Тимотијевић, Павле Ивић, Егон Фекете.

Полемика коју су почетком осамдесетих година прошлог века на страницама *Књижевне речи* поводом језичких питања водили Драгиша Витошевић и Светлана Слапшак умногоме је необична, будући да се, најпре, одвијала са одложеном дејством – Витошевићев одговор, који је и покренуо полемику, објављен је годину дана након почетног текста Слапшакове; потом, иако су полемичари у то доба радили у истој установи, Институту за књижевност и уметност, изабрали су јавни медиј за размену идеја. При томе, разматрана питања била су важна колико у тренутку у коме су покренута толико и дан данас, када су можда чак и важнија. Полемика се у највећој мери задржала у границама добрих академских обичаја, уз незнатно присуство личних тонова.

* userx64@live.com; <https://orcid.org/0000-0002-6195-919X>

Предисторија полемике: саветовање и зборник

Повод за полемику Драгише Витошевића и Светлане Слапшак, сарадника Института за књижевност и уметност у Београду,¹ вођену 1983. године на страницама *Књижевне речи*, часописа за књижевност, уметност, културу и друштвена питања, садржан је у ставовима исказаним током саветовања „Актуелна питања наше језичке културе” одржаног 26, 27. и 28. априла 1982. године у библиотеци „Петар Кочић” у Београду и објављеним у истоименом зборнику. Током саветовања, виђени српски језикословци, Драгиша Витошевић са једне стране, и новинар Коста Тимотијевић (аутор језичких рубрика у *Борби*, *Нашој штампи* и *ТВ новостима*), лингвиста Егон Фекете и академик Павле Ивић, са друге, изнели су, између осталог, супротстављена виђења општег стања нашег стандардног језика, и, посебно, односа према туђицама у српској књижевности, одговарајућој (језичкој) правној регулативи, пракси, школству и медијима.²

Витошевић је том приликом истакао да су се књижевни и народни језик, некада готово истоветни, у току једног и по века нашег „европеизовања”, разишли у великој мери. Вук Караџић је био свестан неопходности увођења „нових ријечи”, али је желео да се оне пре свега стварају „од народнијех речи и по својству народног језика”. (Витошевић 1982: 19) Уместо да се, бар претежно, надграђује на тој основи, Витошевић истиче да се наш књижевни језик понајвише „богатио” најлакшим али и најгорим могућим путем: позајмљивањем са стране, из чаробне „Западне Европе”. (Исто) Како би доказао ту чињеницу, Витошевић даје нарочити преглед историје српске књижевности према (наглашеној и лошој) употреби страних речи истичући негативне примере Љубомира Ненадовића, Марка Цара, Јована Цвијића, Исидоре Секулић, Милана Богдановића, Велибора Глигорића и Оскара Давића. Оцењујући ову појаву као болест, Витошевић изражава бојазан да је наш данашњи, стандардни језик, толико безнадежно удаљен од народне основе и народног духа да је већ готово мртав. (Исто: 23) Ипак, није све изгубљено – нужно је прво постати свестан болести, потом и потражити лек за њу. Он би се, према Витошевићу, нашао у „вуковском ослонцу на народ” (Исто) – у језичкој обнови која је се као задатак поставља пред најмлађа поколења. (Исто: 24)

У одвојеним виђењима језичких питања на нашим просторима, Тимотијевић, Ивић и Фекете изражавају заједнички став да је присуство страних речи у нашем језику неоправдано изложено снажној критици – чак и прогону, онога што се назива „језички пуризам”, и да постоји настојање да се

¹ Драгиша Витошевић, књижевни историчар (у ИКУМ 1969–1987), покретач и први главни и одговорни уредник (1968–1982) *Расковника*, часописа за књижевност и културу на селу; Светлана Слапшак, српска и словеначка научница и професорка широког распона образовања и занимања од класичних наука преко антропологије и лингвистике до компаратистике и родних судија (у ИКУМ 1972–1988).

² Исказаних приликом припрема за образовање савета за српскохрватски језик и материјалу „Актуелна проблематика српскохрватског стандардног језика у Социјалистичкој Републици Србији”, одељак „Отворена питања и развојне перспективе”.

готово сви страни изрази замене домаћим, мање или више одговарајућим, парњацима. Иако се слажу да је прекомерна употреба туђица штетна, поменути стручњаци истичу далеко већу опасност од прекомерног чистунства, које, осим језичких, има и друштвене и идеолошке последице. При томе, Тимотијевић, Ивић и Фекете наглашавају различите видове проблематике. Тимотијевић извор непријатељског става према „туђем” у језику тражи са једне стране у скоројевићству, снобизму, жељи да се „опсени простота”, (Тимотијевић 1982: 90) односно, са друге, у свесном настојању технобироократије, тзв. отуђених центара моћи, да прикрију значење онога што је речено (уколико га има). Када је реч о узроку прекомерне употребе туђица, он се види у незнању, непознавању правог, тачног значења речи за којом се посеже. (Исто) Масовно незнање, праћено злоупотребом страних речи плод је наше пословичне лењости и нехата и, добрим делом (можда чак и на првом месту), последица пуристичког притиска.³ Људи који знају прецизна значења страних речи, по Тимотијевићевом мишљењу, штедљивије се служе њима јер лакше налазе домаћи синоними, ако постоје. То су (ма колико парадоксално звучало) најчешће баш они људи који у начелу немају строг однос према туђицама и противе се сваком пуризму.⁴ На крају, Тимотијевић повезује језичке са личном и друштвеном општом културом, сматрајући да пуризам може само да омете и успори већ ионако спор процес њиховог напредовања. (Исто: 93)

Павле Ивић са своје стране повезује начелно одбацивање туђег са психолошким разлозима и не противи се борби против туђица у језику уколико се она ограничи на стране речи које заиста нису потребне. (Ивић 1982: 75) Међутим, будући да се у области језичке правилности нигде чешће не претерује него на овом пољу, на основу великог борја лоших примера може се закључити „колико су нам многе стране речи уистину потребне.” (Исто) Анализа праксе принудних замена туђица нашим изразима показује неколике негативне последице – најпре учесталу употребу речи другачијег значења што води до искривљења поруке текста. Поред тога, лектори неретко не поштују ни „терминску вредност многих страних речи”. (Исто) Потом, у жару борбе против туђица из вида се губе и захтеви стила, уколико се заменски

³ Тимотијевић тврди да су ученици већ у основној школи подвргнути поступку означеном као „чистунско испирање мозга” у коме се деци „утуви у главу да је свака домаћа реч боља од било које стране, да је туђица „варваризам” а да је употреба варваризама – варварство” (Питања: 90). Потом језичке пуристе посредно изједначава са нацистима – говори о „коначном решењу” пуриста за проблем „употребе страних речи и израза, отуђивања и неразумљивости језика” (Исто: 89), и чак сматра да су у истраживању и разоткривању притајених туђица неки чистунци „отишли дотле да су почели да личе на нацистичке „расне иследнике” што су копали по матичним књигама не би ли коме пронашли скривену јеврејску бабу или прабабу.” (Исто: 91) Тимотијевић са друге стране упозорава на „неограничену пермисивност”, као мању, удаљенију опасност него што је то чистунство. (Исто: 90)

⁴ Тимотијевићева аргументација садржи у најмању руку два логичка „скока” која би захтевала потпору конкретних истраживања са јасним емпиријским подацима. Најпре, у тврдњи да се они који најбоље познају језик и значење речи „противе СВАКОМ пуризму”. (нагласио Б.Ј.) Чини се да је вероватније да такви аутори посежу за страним изразима у случајевима када то захтевају потребе термилошке или стилске природе, али се у великој већини ситуација труде да употребе наше речи.

изрази помињу узастопним реченицама и занемари чињеница да синоними сачињавају део богатства језика и омогућавају лакше и тачније изражавање. Посебан вид борбе против туђег, тачније оног што није „сасвим” наше, оличен је у избегавању онога што је код Хрвата обичније него у Србији. (Исто: 76)

По Ивићевом мишљењу, последице неумереног језичког чистунства као опомену показује поразну слику нашег језика из кога су „ишчупане такве речи, опустошеног и осиромашеног за многа значења и још више прелива”, што представља крупан корак уназад и повратак у сиромаштво и примитивност. (Исто: 75) Један од разлога за то, Ивић указује, насупрот Витошевићевом поверењу у народно врело обнове језика, јесте чињеница да наше сељаштво увелико напушта своју изворну културу и све што са њом иде, укључујући и језик. Изменио се свет појмова, усвојена су нова мерила вредности, она која су наметнули транзистори и телевизори.

Сељакова реч се све чешће своди на дубоко уназађену верзију начина изражавања масовних медија, који ни сами не стоје високо. И наше народне песме, којима се некада дивео свет, замењене су „баналним и јадним” новокомпонованим „народњацима”. На тај начин почели су да пресушују стари извори језичког освежења. Тамо где се по навици траже узор чистоте језика, њих више нема, те се и Вукове књиге народних умотворина и његова друга дела ретко читају. Поред тога што се више не можемо ослонити на оно што је донедавно пружало најпоузданију подршку и сама стварност око нас гони нас да тражимо друкчији језик. Стари обрасци, чак и кад би били живи и приступачни, не могу потпуно задовољити потребе живота у темељито измењеном свету. (Исто: 73)

Егон Фекете са своје стране одбацује тврдње да „да је присуство позајмљеница у нашем језику „главна недаћа и чак претећа опасност по његову судбину”, и примећује како не би требало идеализовати ни домаће речи. „Један исцрпан речник књижевних и фолклорних речи лако може показати колико има много речи у народу које вероватно никада неће ући у стандардни језик услед своје уске локализованости или отуда што су, иако наше, лексички неразумљиве.” (Фекете 1982: 354)

Књижевна реч

Прилог Светлане Слапшак објављен у *Књижевној речи* (Слапшак 1982: 4), који разматра питање покренуто на саветовању, језички „пуризам” односно „чистунство”, и Витошевићев одговор, стицајем околности објављен годину дана касније, развили су се у полемику у којој су се туђице / позајмљенице посматрале не само као лингвистички и стилистички проблем већ и као знак гледања на шири контекст односа „наш” / „туђ” у култури, питања ксенофобије, расизма, скоројевићевства и снобизма, и на проблеме најширег образовања.

Наслов прилога Слапшакове „Симптоми фебрилне ксенофобије” је обликван тако да представља непосредну и снажну провокацију усмерену ка

онима који се називају „пуристима”, односно онима који се супротстављају језичком „загађивању”, пре свега лексике.⁵ Иако непосредно не упућује ни на саветовање / зборник у целини нити на појединачна излагања, аргументација коју Слапшакова износи указује да је на уму имала управо колегу Витошевића као практично јединог учесника који се отворено залагао за чистоту српског језика и његово оживљавање на врелу народне лексике, и противио превасходно западном извору туђица.

По мишљењу Слапшакове, пуристи гледају на језик као на музеолошку односно физиолошку чињеницу. За прве је језик драгоценост коју треба сачувати – он је „древан, леп, наш и чист”. За друге, пак, језик представља живи организам, који је „жив, здрав, оболео или заражен”. Заједничку црту два основна правца мисли нашла би се у страху од *уништивости или смртности* језика. Слапшакова чистунцима делимично даје за право, јер се језици рађају и умиру, проглашавају мртвима и оживљавају, на пример кроз процесе креолизације (када приручни језик комуникације у вишејезичкој средини постаје матерњи у наредним генерацијама); потом, ни старогрчки и латински нису сасвим мртви будући да се јављају у међународној терминологији, и „са вампирским задовољством муче домаће пуристе”.

Средства чувања и лечења језика која предлажу пуристи Слапшакова оцењује као „стерилизацију”. Под њен удар долазе пре свега најуочљивије туђице у свакодневном говору – оне младе и оне које наглашено искачу (стручна терминологија, англицизми и латинизми). Русизми, међутим, сматра Слапшакова, по правилу изостају, као и унгаризми, грецизми и турцизми, који се провлаче у бирању речи које су „лепе, наше, домаће, народне”. Уколико не знају шта су „нашице”, пуристи неће успети у својој истрази туђица.

Слапшакова истиче да су језички чистунци ипак на трагу нечега – осећају промене које се ипак одвијају не толико у језику / лексиси колико у ванјезичкој области, будући да стилистичке промене заправо одражавају промене у социјалној сфери. Стога су уобичајене мете пуриста, улични говор односно високо званични, политички говор, два антипода исте друштвене појаве. У оба наведена модела није битно *преношење порука* колико је битно *изражавање припадности*. Тражити од панкера или професионалног „конференцијаша” да буде разумљив заправо значи тражити да се одрекну идентитета. Слапшакова закључује прилог исказом да по свом имену и години рођења (1948) носи траг припадности једном добу и да стога осећа лаку и спонтану језу „при помену појмова *наше* и *чисто*”. На крају, ослањајући се на Ејчисонову, донекле помирљиво наводи мишљење да чистунци могу бити у некој мери или по неким питањима бити у праву у својим уверењима иако греше у појединостима или по другим питањима.

У подужем одговору на текст Слапшакове, „Језичких чистунаца, на жалост, више немамо”, објављеном након годину дана, Драгиша Витошевић се пре свега осврће на ставове подршке готово неограниченом укључивању

⁵ Обично се занемарује синтаксичка страна „загађења”, на шта Слапшакова, позивајући се на ставове лингвисткиње Џин Ејчисон, указује наводећи примере сложених етничких заједница које су вишејезичне са мало заједничке лексике али са готово потпуно истом синтаксом.

страних речи у наш језик и (поново) одбацује тврдње Тимотијевића, Ивића и Фекетеа, потом и америчког слависте Мортонa Бенсона о опасностима „крајности језичког чистунства”, тврдећи да код нас заправо чистунства ни нема – уколико се множина „пуристи” не односи на њега, што је, сматра, ласкаво али нетачно. (Витошевић 1983: 3)

Наслов текста „Симптоми фебрилне ксенофобије” Витошевић је схватио како дословно тако и у сложенијем кључу, бивајући свестан и његовог очигледног, хотимично провокативног набоја. Потом предлаже и другачији, преведени, наслов – „знаци грозничаве мржње на странце”, остављајући могућност да трећа, страна реч, ксенофобија, као термин ипак остане.

Витошевић одбацује тезу да је језичко чистунство знак мржње према странцима, изричући тврдњу да онај ко не познаје стране језике не познаје ни свој, и потом наводећи пример Вука Караџића, Ренеа Етијамбла и Владете Р. Кошутећа, зналаца како већег броја страних језика тако и и одличних стилиста на сопственом. Према његовим речима, проблем не лежи у странцима ни у туђицама већ у незнању, оптерећењу и комплексима, захваљујући којима гушимо сопствени стваралачки дух и извлачимо „’увезену’ конфекцију.”

На примерима комичних ликова из светске књижевности (Рабле, Сервантес, Шекспир, Молијер, Филдинг, Гогољ, Тургенев, Томас Ман...) уводи и идеју да заправо скоројевићи, односно снобови, здушно прихватају стране речи („малапрописити”) и подсећа да је наглашена и учестала (и погрешна) употреба страних речи знак „идиотизовања” не само нашег језика већ, пре свега, нашег духа и нашег друштва.

У следећем наставку полемике, „Нашке и вашке” Слапшак у уводном делу примећује колико јавна размена мишљења два члана исте установе – једног „институтлије” и једне „институтлуше,” мора да увесељава јавност, питајући се да ли се она могла водити и у самом Институту за књижевност и уметност будући да у њему постоји „сасвим отворена и повољна атмосфера за развијање оваквог разговора”. (Слапшак 1983: 4)

Слапшакова брани језичке „нечистунце” односно „прљавце”, наглашавајући да у подели лепо/ружно, чисто/прљаво, бело/црно, наше/ваше, симпатије даје другој половини дихотомије, зато што сматра да су поделе такве врсте углавном лажне и неправедне, односно ауторитарне.

Витошевићеви искази не посматрају се као лични већ као израз једног става. Слапшакова потом указује на пуристичко начелно бркање стилистике и лингвистике; прво се може правдати, друго је бесмислено и синхронијски и дијахронијски, будући да у лингвистици нема чистих језика нити естетичког вредновања. У стилистици, позитивни су напори чистунаца попут Кошутећа и Витошевића, као допуна и значајан допринос добром писању; опет, при томе се јављају потешкоће у виду нужног присуства страних термина, занемаривања морфолошких и синтаксичких позајмљеница и управљања само на нарочите односно оне који нису славизми.

Слапшакова при томе брани раније изложене идеје Џин Ејчисон и наводи Луј-Жан Калвеа као представника радикалних уверења која, по њеном мишљењу, садрже разорну критику језичког расизма и пуризма. Такође, ко-

ментарише Витошевићев превод, напомињући да ксенофобија није мржња већ страх, симптоми нису знаци, док фебрилно јесте грозничаво.

Уколико Витошевић сматра да не постоји ништа између оног што је „наше (лепо, чисто)” са једне стране, односно „снобовско” тј. „оног што неће да буде наше”, ауторка више не види простора за било какву помирљивост или дијалог. (Исто) Како било, упућује жаоку на Витошевићев рачун („видим једину праву тему овог разговора са бар десетак људи различитог мишљења којима не би био главни циљ да полуписмени народ бране од употребе **корнишона**”), предлаже својеврсну плаћену акцију коју би преко лета изводили студенти као део војног рока у сврху масовног описмењавања београдског атара и побољшања језичког знања.

Прилог се завршава на унеколико чудан начин, невезано за неспорну штампарску грешку – „језички чистунци неопходан и равноправан податак једној бујној културној прашуми са много шареног алтернативног биља, по камењару и суши, међутим.”

У новом одговору, „Оде рој у густе букве” (Витошевић 1983а: 18), Витошевић се са благом иронијом осврће на чуђење које његова „уважена колегиница” из Института изражава поводом чињенице да се „чељад из исте куће” дописују преко страница листа а не у сопственој установи, у „нашем друштву са Весном, Слободанком, Миланом и осталима”.⁶ Разговор у *Књ. речи*, код „нашег драгог колеге Гојка”,⁷ Витошевић доживљава некако као прави разговор у кући. Правда закасни прилог чињеницом да је његов чланак дуго чекао у најпре у *Књижевним новинама*, потом и у *Књижевној речи*, и додаје, са дуге стране, како су језичка питања од најширег јавног интереса, будући је језик слика мишљења и живљења.

Основни проблем нашег језика јесте све веће бирократизовање и отуђење а не фантастична „пуристичка истрага туђица”, где Слапшакова измишља „домаће пуристе” и представља их као „ограничене и необразоване људе”. Витошевић се осврће на исправке „превода” наслова позивањем на значајне речнике страних речи (Вујаклија, речник Матице српске). Истиче како се у погледу става према језику разликују две ствари – језичко осећање, са којим се рађамо, и језичку културу, коју стичемо тј. учимо. Као потпору ставу о непостојању пуризма Витошевић наводи низ језичких зналаца који су се залагали за превасходно коришћење домаћих речи а никада нису били оптужени за језичко чистунство (Томислав Маретић, Људевит Јовке, Асим Пецо, Митар Пешикан, Славко Павешаћ, Миодраг С. Лалевић).

Витошевић се даље пита како неком које образован као Слапшакова објаснити преимућство руских речи у нашем језику у односу на турске; разлог је што једне осећамо као своје, друге као туђе услед дубоких корена „словенског стабла”. Примера ради, од три речи истог значења за исто име које се јављају у различитим културним срединама: (старо)словенске – Светлана, муслиманске (турцизам) – Нурија, католичке – Луција, које су одавно део

⁶ Истраживачи запослени у Институту на пројекту „Историја српске књижевне периодике”, Весна Матовић, Слободанка Пековић, Милан Радуловић.

⁷ Гојко Тешић, такође дугогодишњи сарадник Института за књижевност и уметност.

нашег културног наслеђа, Витошевић тврди да би се и он сам, као и песник, и обичан сељак и радник – уколико их „већ нису ‘озго’ искомпликсирали”, определили за наше име Светлана.

Насупрот (иронично?) исказане идеје Слапшакове о описмењавању, Витошевић се залаже за напор јасног мишљења и изражавања, одговарајући да између скоројевићства и језичке чистоте постоје и прелазни степени – наивно поверење у науку односно затварање у сталеже, водећи, свако са своје стране, у рогобатности позајмљеница. На основу истакнутих зналаца класичних језика, Томислава Маретића и Милоша Ђурића, који су истовремено били и велики поборници лепоте изражавања сопственим језиком, Витошевић, помало покровитељски, даје и подуче Слапшаковој – када би се његова поштована колегиница помучила и превела неколико класичних дела на наш језик да би вероватно мислила другачије о „домаћем пуризму”. Прилог се завршава позивом на прекид полемике „код Гојка” и наставак у матичној кући која увелико захваљујући Светлани почиње да личи на „Институт за језик”.

У последњем наставку полемике (Слапшак 1983а: 10), „Русизми и русизми”, Светлана Слапшак указује на недоследности и противуречности ставова исказаних у претходном Витошевићевом одговору. Слапшакова отпочиње навођењем ранијих Витошевићевих уверења да све што је „европско” у нас лако налази подршку и новац, док је мука је са оним што је наше – цез, музика црнаца, робова за нас представља светињу, наша сељачка фрула, пак, достојна је презира. Тако и у књижевности наш фолклор омаловажавамо док античку митологију, која је такође фолклор, само туђ – обожавамо. (Витошевић 1972: 16)

Слапшакова тврди како је основни циљ полемике за Витошевића да понижи противника, а не да тражи могућност дијалога по оним тачкама где нема битних раздвајања. Указује на то да без обзира на љубав према језику и ватрене емоције, Витошевић о језику њему мисли на нелингвистички и аматерски начин и ту не постоји простор за разговор. Текст потом прелази на коментарисање Витошевићевих личних инвектива– Слапшакова се осврће на изречене замерке и истиче да јој се не може истовремено спочитавати и младост и број превода мањи од Милоша Ђурића.

У пчелињој метафори Витошевићевог претходног текста Слапшакова види жељу за контролом кретања; скоројевићство је грех безимене и несамосталне пчелиње масе, и у борби против њега, као и у личним замеркама, Витошевић је противуречан – подржава класичне науке не видећи притом укидање класичне гимназије, но, тврди да се страни и класични језици сувише уче а наш мало или нимало; исмева предлог Слапшакове да се смањи неписменост док се истовремено залаже за просвећивање.

Витошевић, закључује Слапшакова, верује да се скоројевићевство „најбоље укида прекидом протока информација, сужавањем кругова културе и образовања и неговањем неписмености.” Стога је наивно веровање да се може наћи заједнички језик у сврху неког културног бољитка. Тога није било, на другим тачкама и нема могућности дијалошког сусретања. На крају, ис-

казујући љубав према цезу, Дучићу и античкој митологији, ауторка се иронично потписује као „Нурија Слапшак”, провокативно одбацујући Витошевићева претходна запажања у вези са различитим верзијама њеног имена.

У виђењима стилистичких особености административно-бироградског односно свакодневног говора, и писане, књижевне и новинарско-есејистичке праксе, исказаним пре више од четрдесет година, као заједнички именитељ наметнуло се одређивање језикословаца према позајмљеницама свих врста. Са једне стране су се сви учесници у полемици везаној за туђице, на саветовању и на страницама *Књижевне речи*, сложили да би требало разликовати оправдано избегавање прекомерне употребе страних језичких елемената, пре свега лексичких, као што су показали и свест и нужности да се не претерује у чистунству. Такође, друштвене појаве – скоројевићевство, снобизам, технобирографија, незнање, слаба описмењеност – код свих су виђени као нераздвојиви део од проблема туђег и нашег у језику. У свему осталом, међутим, мишљења су се снажно разишла. Витошевић тако гаји идеалистичко уверење о идеалном и неисцрпном вуковском народном врелу прочишћења и обнављања језика, према коме Ивић изражава искуствену сумњу, говорећи да су народна култура и говор дубоко уназађени. Витошевић сматра да пуризам код нас не постоји, Тимотијевић мисли да је присутан практично до нивоа холокауста. Тимотијевић истиче скоројевићевство односно снобизам оних који теже потпуном чистунству, Витошевић пак оних који прекомерно посежу за страним речима.

Када полемика пређе на странице *Књижевне речи* и постане везана за сараднике Института за књижевност и уметност, С. Слапшак и Д. Витошевића, поред свих уобичајених, уведе се и нове теме. Слапшакова унеколико мења нагласак својих полемичких увида – најпре инсистира на растакању концепата „чистоте” „нашег” језика истичући примере вишејезичности и креолизације, и уводи тезу да је у политичком односно уличном говору изражавање припадности битније од преношења порука. Поделе на лепо/ружно, чисто/прљаво, наше/ваше итд, сматра за ауторитарне и у њима нагиње другом члану. На крају, приступ језику попут Витошевићевог сматра нелингвистичким и стога аматерским. Витошевић у својим полемичким текстовима остаје углавном на позицијама које је изложио и током саветовања односно у зборнику.

На крају, када је реч о актуелности покренутих питања, чини се да и овлашан преглед стања у култури јавне речи код нас показује да се, нажалост, стање није поправило, чак напротив.

ЛИТЕРАТУРА

Актуелна питања наше језичке културе. Зборник радова са саветовања које су организовали (26, 27. и 28. априла 1982. године) Језичко-књижевна трибина Библиотеке „Петар Кочић”, Београд, Институт за експерименталну фонетику и патологију говора, Београд, Институт за српскохрватски језик, Београд, Марксистички центар ЦК СК Србије, Београд. Одсек за јужнословенске језике филолошког факултета, Просветни преглед, Београд 1982:

Витошевић 1982: Д. Витошевић, „Испозабрављасмо се”, стр. 19–24.

Ивић 1982: П. Ивић, „Ширина у језичкој политици – неопходна потреба развоја нашег књижевног језика”, стр. 73–76.

К. Тимотијевић, „Однос према туђицама”, стр. 89–93.

Е. Фекете, „Предрасуде о језичкој правилности”, стр. 353–354.

Витошевић 1972: Д. Витошевић, „Да ли је вуковски дух мртав”, Расковник, пролеће 1972, стр. 16.

Књижевна реч, лист за књижевност, уметност, културна и друштвена питања. Књижевна омладина Србије, Београд 1973–2004.

Слапшак 1982: С. Слапшак, „Симптоми фебрилне ксенофобије” 10. 05. 1982, XI, бр. 188, стр 4.

Витошевић 1982: Д. Витошевић, „Језичких чистунаца, на жалост, више немамо”, XII, 212, 10.06.1983, стр. 3,

Слапшак 1983: С. Слапшак, „Нашке и вашке”, XII, 214–216, лето 1983, стр 4.

Витошевић 1983а: Д. Витошевић, „Оде рој у густе букве”, XII, 219, 25. 10. 1983, стр. 18.

Слапшак 1983а: С. Слапшак, „Русизми и расизми”, XII, 221, 25.11.1983. стр. 10.

Bojan M. Jović

ABOUT “OURS” AND “FOREIGN”: A POLEMIC THAT DID NOT WANT
TO STAY AT HOME

Summary

The paper discusses the polemic that was conducted in 1983 on the pages of *Književna reči*, a journal for literature, art, culture and social issues, regarding language and other issues by members of the Institute for Literature and Art in Belgrade, Dr. Dragiša Vitošević (from 1969 to 1987) and Dr. Svetlana Slapšak (from 1972 to 1988). The prehistory of the debate, contained in different positions on the issue of the presence of “foreign” admixtures in the original fabric of the Serbian (Croatian) language, expressed during the consultation “Current Issues of Our Linguistic Culture” and published in the collection of the same name, and its transfer to the pages of the journal a year later, is described.

Keywords: barbarism, language policy, polemics, Dragiša Vitošević, Svetlana Slapšak, Kosta Timotijević, Pavle Ivić, Egon Fekete.